

VAN BOERENoorlogen NAAR BIG DATA

Het Zuid-Afrikahuis herbergt niet alleen een bibliotheek, maar ook een grote collectie archivalia. Deze collectie is uniek in haar soort, omdat ze bijna uitsluitend de betrekkingen tussen Nederland en Zuid-Afrika betreft vanaf de negentiende eeuw tot en met het heden. In 2014-2015 is de collectie intensief bewerkt met als doel haar zowel fysiek als digitaal toekomstbestendig te maken en daarmee de mogelijkheden voor gebruik te vergroten.

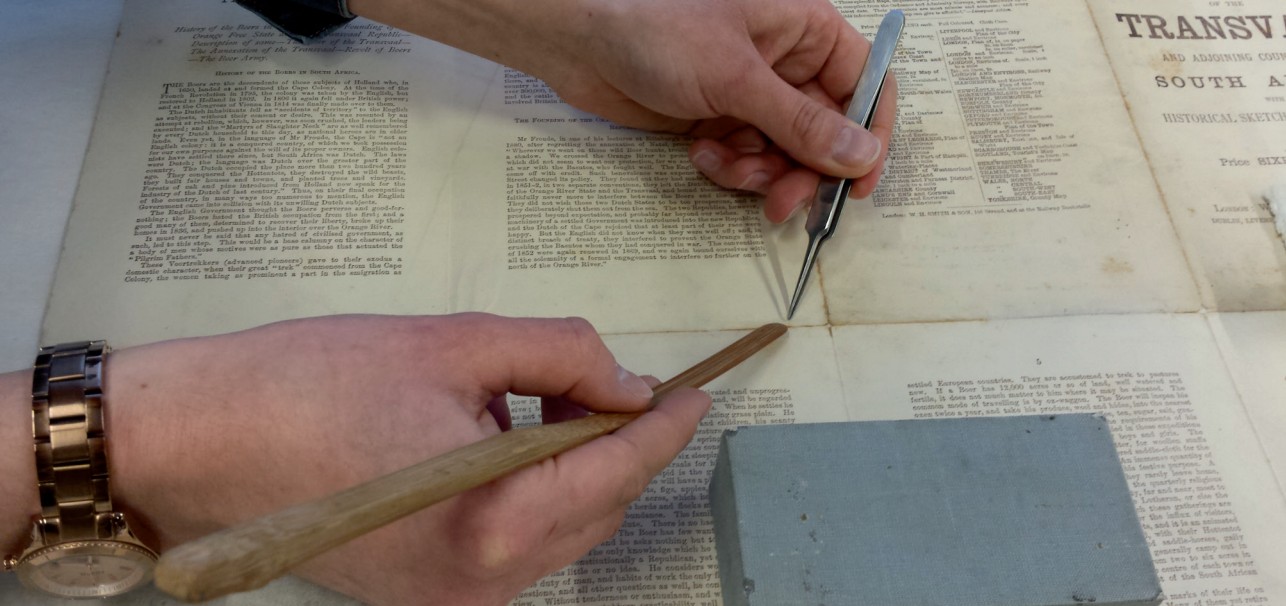
De collectie archivalia van het Zuid-Afrikahuis meet ca. 140 meter en bestrijkt ongeveer twee eeuwen aan politieke, economische en culturele betrekkingen tussen Nederland en Zuid-Afrika. Het overgrote deel is afkomstig uit de periode na 1881, het oprichtingsjaar van de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging (NZAV). De oprichting van deze vereniging markeert het begin van een lange periode van Nederlandse aandacht voor Zuid-Afrika, en de collectie archivalia getuigt van de verschillende en verschuivende aspecten van deze aandacht. Waar in de late negentiende eeuw de aandacht voornamelijk uitging naar politieke actie rond de oorlogen tussen het Britse Rijk en de Boerenrepublieken, verschuift het accent in de twintigste eeuw naar arbeidsmigratie van Nederlanders naar Zuid-Afrika en

studiereizen van Zuid-Afrikanen naar Nederland. De archieven van organisaties die zich met de Nederlands-Zuid-Afrikaanse betrekkingen bezighielden, zijn vanaf 1921 verzameld in het pand 'De Dubbele Arend' op de Keizersgracht 141, het huidige Zuid-Afrikahuis. Momenteel omvat de collectie 82 archieven die variëren van persoonsarchieven van 0,2 meter tot enkele tientallen meters tellende archieven van langlopende organisaties zoals de NZAV, de Zuid-Afrikaansche Voorschotkas, Stichting ZASM, het Zuid-Afrikaanse Instituut en Stichting Studiefonds.

Bewerking

In 2014 en 2015 is de collectie grondig bewerkt. De voornaamste reden hiervoor was de wens van het bestuur van Stichting ZASM om de collectie online beschikbaar te maken en daarmee het gebruik te vergroten. Daarnaast vormde de renovatie van het pand een mooie reden om de traditionele bewaarplaatsen van de afgelopen honderd jaar, de zolders en kelders van het pand, te vervangen door geklimatiseerde depots die een duurzame bewaring voor de toekomst garanderen. De bewerking in 2014-2015 was daarom tweeledig: een herinventarisatie van de archieven om ze digitaal beschikbaar te kunnen maken op een toegankelijke manier, en een intensieve materiële bewerking van de archieven om ze goed (schoon, zuurvrij, schadevrij, goed verpakt en geregistreerd) te kunnen opslaan. Aangezien de archieven bij aanlevering meestal de vorm hadden waarin de archiefvormers ze hadden verzameld en bewaard, is tevens geschoond (ontdubbeld) en ontzameld, waarbij de totale omvang van de archivalia met ca. 100 meter is teruggebracht. Daarnaast zijn er vele nieuwe dossiers zichtbaar gemaakt die eerder een ongeïdentificeerd bestaan hadden. De operatie heeft in haar totaliteit 18 maanden geduurd en is afgerond met het realiseren van de online toegang tot de collectie via de website van het Zuid-Afrika Huis.





Toekomst

In het verleden was de collectie archivalia alleen lokaal raadpleegbaar in de studiezaal van het Zuid-Afrikahuis. Nu de archiefinventarissen online toegankelijk zijn gemaakt, wordt de zichtbaarheid – en daarmee de bruikbaarheid – van de collectie aanzienlijk vergroot. Deze zichtbaarheid wordt in de nabije toekomst uitgebreid op twee manieren: 1) digitale aggregatie, waarbij de collectie via bijvoorbeeld *Archives Portal Europe Foundation* en via *Europeana* zichtbaar zal zijn; 2) het online delen van de collectie met een andere organisatie binnen een bepaald thematisch kader, waarmee nieuwe groepen gebruikers naar de website, en daarmee naar het Zuid-Afrikahuis geleid kunnen worden. Tenslotte kan de bruikbaarheid worden vergroot door de archieven zelf in gedigitaliseerde vorm aan te bieden. Door middel van de genoemde IT-technieken wordt een kleine collectie relevant en aanwezig gemaakt in de wereld van de 'grote' internet-data. Het Zuid-Afrikahuis maakt daarmee de stap van een fysiek verleden op de Keizersgracht naar een digitale toekomst op wereldwijd niveau.

Jeltsje Stobbe (1976) is projectleider bij De Melker & Partners (dMP) en als onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Amsterdam.

Lisa Cavero Cuenca (1992) is projectmedewerker bij De Melker & Partners (dMP) en werkzaam bij het Regionaal Archief Alkmaar.

Raadplegen

De collectie archieven is per 11 februari online te raadplegen via <http://collecties.zuidafrikahuis.nl>. Verzoeken voor fysieke raadpleging kunnen via de website van het Zuid-Afrikahuis worden ingediend. De opgevraagde inventarisnummers zijn de dag na aanvraag vanaf openingstijd te raadplegen op de studiezaal van het Zuid-Afrikahuis.

Literatuur

Voor een overzicht van de Nederlands-Zuid-Afrikaanse betrekkingen, zie: G.J. Schutte (1981), 'Een eeuw Nederlandse aandacht voor Zuid-Afrika', in: *Zicht op Zuid-Afrika*, pp. 3-38. Voor meer informatie over de geschiedenis van archiefvorming en -beheer en over de digitale ontsluiting van de collectie archieven, zie: J. Stobbe & L. Cavero (2016). 'De Collectie Archieven van het Zuid-Afrikahuis'. *Archiefblad*, 120 (1); J. Stobbe, C. de Majer & L. Cavero (2015). 'Van small data naar big audience: Collecties Zuid-Afrikahuis in bewerking (2)'. *Maandblad Zuid-Afrika*, 92 (5), 110-111. NB: *Maandblad Zuid-Afrika* zal een serie artikelen publiceren over de archiefvormers van de hand van G.J. Schutte.